

КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У РОДИННИХ МЕМУАРАХ ВІКТОРІЇ БЕЛІМ “THE ROOSTER HOUSE”

Катерина Кобута

асистент кафедри англійської філології,

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID ID 0000-0002-4032-825X

kateryna.kobuta@cnu.edu.ua

Ключові слова: *культурна ідентичність, українська ідентичність, Вікторія Белім, родинна пам'ять, «The Rooster House», транскультурна література.*

У статті розглянуто специфіку конструювання та репрезентації української культурної ідентичності в англomовному мемуарі українсько-американської письменниці Вікторії Белім «The Rooster House» («Будинок з півнями»). Аналізується концепція культурної ідентичності в умовах вимушеного та свідомого перебування в іншомовному соціумі, де ідентичність постає як динамічний, незавершений процес «ставання», що конструюється через родинну пам'ять, мовні коди та символічні топоси. У статті розглядається потенціал лінгвокультурологічного та дискурсивного підходів до переозначення українського «Я» для глобальної англomовної аудиторії. Робота ґрунтується на концептуальному та критичному дискурс-аналізі тексту мемуару В. Белім, а також конотативному й культурологічному аналізі топосів травми. Залучено теоретичні концепції Е. Сміта, Г. Баби, З. Фрейда, С. Голла та праці вітчизняних дослідників (В. Агєєвої, М. Рябчука та ін.). Доведено, що лексема «identity» у тексті відображає еволюцію свідомості авторознавтора від еміграційної гібридності «melting pot» та кризи самовизначення 2014 року (метафори родинного «гобелена») до усвідомленої деколонізації власного «Я». З'ясовано, що топос «home» трансформується з адміністративно-географічної локації (Брюссель, Чикаго) у внутрішній екзистенційний притулок (Київ, село Берег). Виявлена мовна інтерференція (зокрема у фразі «At home my husband washes the dishes») засвідчила наявність української ментальної картини світу в англomовному тексті. Систематизовано та вперше систематично проаналізовано мовні й дискурсивні засоби репрезентації української культурної ідентичності в англomовному мемуарі В. Белім «The Rooster House». Окреслено специфіку функціонування транскультурної автобіографічної прози як майданчика для перекладу специфічних українських, побутових та історичних кодів для іноземного читача. Практичне значення дослідження. Результати можуть бути використані при розробці спецкурсів із лінгвокультурології, дискурс-аналізу, теорії перекладу, транскультурної літератури та студій пам'яті, а також під час написання наукових праць, присвячених аналізу сучасної української діаспорної прози.

CULTURAL IDENTITY IN VIKTORIA BELIM'S FAMILY MEMOIR "THE ROOSTER HOUSE"

Kateryna Kobuta

*Teaching Assistant at the Department of English Philology
Vasyl Stefanyk Carpathian National University*

Key words: *cultural identity, Ukrainian identity, Victoria Belim, family memory, «The Rooster House», transcultural literature.*

The article examines the specifics of constructing and representing Ukrainian cultural identity in the English-language memoir «The Rooster House» by Ukrainian-American writer Victoria Belim. The concept of cultural identity is analyzed under the conditions of forced and conscious residence in a foreign cultural environment, where identity emerges as a dynamic, unfinished process of «becoming», constructed through family memory, linguistic codes, and symbolic toposes. The article considers the potential of linguoculturological and discursive approaches to redefining the Ukrainian self for a global English-speaking audience. The study is based on conceptual and critical discourse analysis of V. Belim's memoir text, as well as connotative and culturological analysis of the toposes of trauma. The theoretical concepts of A. Smith, H. Bhabha, S. Freud, S. Hall, and the works of Ukrainian researchers (V. Aheyeva, M. Riabchuk, and others) are involved. It is proven that the lexeme «identity» in the text reflects the evolution of the author's consciousness from emigrant hybridity («melting pot») and the identity crisis of 2014 (the family «tapestry» metaphor) to a conscious decolonization of her own self. It is established that the topos «home» transforms from an administrative-geographic location (Brussels, Chicago) into an inner existential refuge (Kyiv, the village of Bereh). The identified linguistic interference (specifically in the phrase «At home my husband washes the dishes») testifies to the presence of a Ukrainian mental picture of the world in an English-language text. The linguistic and discursive means of representing Ukrainian cultural identity in V. Belim's English memoir «The Rooster House» have been systematized and analyzed systematically for the first time. The specifics of the functioning of transcultural autobiographical prose as a platform for translating specific Ukrainian, everyday, and historical codes for a foreign reader are outlined. Practical significance of the study: The results can be used in developing specialized courses in linguoculturology, discourse analysis, translation theory, transcultural literature, and memory studies, as well as in writing academic papers devoted to the analysis of contemporary Ukrainian diaspora prose.

Вступ. Ідентичність як концепція завжди була і залишається одним із провідних об'єктів психологічних, соціальних, культурологічних та лінгвістичних досліджень. Поняття ідентичності є комплексним та включає широкий спектр зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на формування внутрішнього «Я». Відповідно, з метою наукового осмислення постає гостра необхідність чіткого обрамлення культурної ідентичності, оскільки саме вона виступає базовою матрицею ціннісних орієнтирів особистості. У сучасній гуманітаристиці культурна ідентичність нерозривно переплітається з національною ідентичністю. У своїй фундаментальній праці «Національна ідентичність» британський

соціолог Е.Сміт зазначає, що національна приналежність будується на спільному культурному підґрунті: міфах, традиціях, народній творчості, історичній пам'яті, мові та символах, що акумулюються поколіннями (Сміт, 1994). В українському науковому дискурсі питання динаміки та структури культурно-національної самосвідомості ґрунтовно досліджені у працях Івана Дзюби (зокрема, щодо механізмів збереження культурної самобутності) «Інтернаціоналізм чи русифікація?» (1965), Оксани Забужко «Філософія української ідеї та європейський контекст», Миколи Рябчука «Від Малоросії до України», які акцентують на складних процесах подолання постколоніальної травми та розщеплення

свідомості. Особливого загострення проблема самовизначення набуває в умовах сучасного глобалізованого світу, де міграція виступає як простір змішування та гібридизації культур. Теоретик постколоніалізму Гомі Баба вказує, що міграційний досвід формує так званий «третій простір» – проміжну зону, у якій традиційні культурні кордони розмиваються, а суб'єкт змушений постійно передоговорюватися про власну сутність. У цьому контексті виникає виразне протистояння між громадянською ідентичністю (в деяких розуміннях – національною), тобто офіційним формальним статусом, закріпленим у документах, та глибоким внутрішнім відчуттям приналежності до певної культури, яке нерідко контрастує юридичним дефініціям (Баба, 1994). Філософсько сам термін «культура» часто сприймається як щось усталене, адже коренем терміна виступає «культ», тобто непорушний канон, збереження та шанування традиції. З іншого боку, якщо сягати етимологічного кореня слова, то культура походить від лат. *cultūra* «обробіток, догляд; землеробство; виховання, освіта, розвиток; поклоніння, шанування», пов'язаного з сою «турбуюсь; шаную; поважаю; обробляю, вирощую»; а отже, першочергово мова йде про те, що випрацьовується на своїй землі роками, і передається у спадок. Проте, якщо звернутися до психоаналітичного підходу, започаткованого Зигмундом Фройдом у працях «Я і Воно» 1923 та «Психологія мас і аналіз людського «Я» 1921, ідентифікація трактується не як статичний стан, а як безперервний психологічний процес. За Фройдом, це первинна форма емоційного зв'язку з іншим суб'єктом, шляхом якої особистість засвоює атрибути іншого та частково чи повністю перетворюється за його зразком. Таким чином, розгляд ідентичності як динамічного, багатшарового конструкту дає змогу глибоко проаналізувати художньо-документальні та автобіографічні тексти, у яких персональний пошук «Я» розгортається на тлі зламу історичних епох, вимушеного переміщення та розкриття родинних таємниць (Фройд, 2009).

Актуальність теми передусім зумовлена глобальними геополітичними чинниками, які буквально підняли на поверхню теми людського буття, взаємодії з соціумом та самовизначення як базової необхідності знайти своє місце у світі в період турбулентних змін. Визначення культурної ідентичності набуває особливої ваги в українському контексті, де питання про те, ким ми є, яким є наше минуле і як воно репрезентується, безпосередньо пов'язане не лише з культурою, а й з політикою пам'яті, деколонізацією, мовою, війною та боротьбою за власний простір. Українська ідентичність не постає як щось завершене,

однорідне й незмінне: вона формується в умовах тривалого імперського тиску, русифікації, насаджуваних зовні образів меншовартості, розривів історичної пам'яті та постійного переозначення себе у відповідь на зовнішнє домінування. Саме тому для аналізу українського досвіду особливо продуктивним є звернення до тих теоретичних підходів, які дозволяють мислити ідентичність не як даність, а як історично зумовлений і дискурсивно сконструйований процес. Зокрема вторгнення РФ на територію України в 2014, а згодом і початок повномасштабної війни в 2022 вибуховою хвилею активували тілюче питання українського самовизначення та самопозиціювання, набуваючи не лише теоретичного, а й стратегічного значення. У культурологічній думці трансформація розуміння ідентичності розгортається від есенціалістських уявлень до конструктивістських підходів. Якщо за Н. Мадей хронологія формування ідентичності проходить етапи від родової, регіональної, соціо-економічної, релігійної та етнічної до національної й цивілізаційної, то в сучасних культурних студіях ідентичність розглядається не як готова сутність, а як історично зумовлений, незавершений процес «ставання» або «ідентифікації».

Теоретико-методологічна основа та аналіз попередніх досліджень та публікацій. Осмислення української ідентичності в умовах російсько-української війни, деколонізації та перегляду імперських режимів знання репрезентують дослідження В. Агеєвої «За лаштунками імперії. Есеї про українсько-російські культурні відносини», П. Герчанівської («Деколонізація суспільства: український поворот»), М. Рябчука («Виклики деколонізації», «Картографування «нації нізвідки». Токсичний вплив «імперського знання» та виклики деколонізації»), Є. Томпсон («Трубадури імперії. Російська література і колоніалізм») та ін. Трансформація української національної та культурної ідентичностей у вимірі культурологічних та лінгвістичних студій, автори яких інтерпретують повномасштабну війну не лише як територіальний конфлікт, а процес епістемологічної деколонізації, подолання нав'язаних імперських схем самоопису та переозначення української культурної ідентичності вивчається у численних наукових збірках, колективних монографіях та статтях, зокрема, колективній монографії О. Бігун «Ідентичність: текстуальні виміри»; Е. Мінцис, Н. Яцків «Пошуки ідентичності у просторах пам'яті» та ін. Особливу евристичну цінність для аналізу українського сьогодення має концепція репрезентації Стюарта Голла. С. Голл переосмислює ідентичність як «точки тимчасового прикріплення» до дискурсивних позицій, стверджуючи, що ідентичність

конститується не поза, а всередині репрезентації через знакові системи, візуальні образи, мовні коди та режими істини (Голл, 1990). Осмислення цього підходу в українському науковому полі (зокрема у працях І. Петрової, А. Причиненко, С. Русакова та ін.) дозволяє підійти до аналізу культурного самоопису через призму концептуальних мап і боротьби за значення. Водночас вітчизняний постколоніальний дискурс (В. Агеєва, П. Герчанівська, М. Рябчук, Є. Томпсон) підкреслює специфіку українського контексту: на відміну від західних постколоніальних моделей, сформованих атлантично-расовим досвідом, український досвід вибудовується як подолання імперсько-русифікаційного типу колоніальності. Повномасштабна війна постає як процес епістемологічної деколонізації та переозначення українського «Я» через опір нав'язаному ззовні дискурсу меншовартості та деконструкцію токсичного імперського впливу. Проте більшість сучасних праць зосереджується на деколонізації та збереженні самосвідомості всередині українського простору, залишаючи поза належною увагою питання того, як культурна ідентичність зберігається, відтворюється та трансформується у стані фізичного й мовного віддалення: в умовах еміграції, мандрів та проживання в іншокультурному середовищі. Особливої гостроти це питання набуває у прозі авторів українського походження, які творять іноземними мовами, опиняючись на перетині декількох мовно-культурних світів. У цьому контексті винятково релевантною для дослідження постає постать Вікторії Белім та її англомовний мемуар «The Rooster House». Життєвий шлях авторки та її родини є яскравим віддзеркаленням багаторівневого імперського тиску, радянського тоталітаризму й вимушеної віддаленості від коріння: її сім'я пройшла через деградацію родинної пам'яті, страх перед каральною системою та еміграційний розрив. Перебуваючи за кордоном, Вікторія змушена не просто зберігати свою «українськість», а заново конструювати й передоговорювати її через мову та текст. Аналіз її прози дає змогу дослідити, як іншомовний (англомовний) дискурсивний простір стає майданчиком для розкодування родинної травми, деконструкції імперських міфів і репрезентації українського сенсорного, символічного й історичного досвіду для глобальної аудиторії. **Метою** нашого дослідження є комплексний лінгвокультурологічний та дискурсивний аналіз засобів конструювання та репрезентації української культурної ідентичності в англомовному мемуарі Вікторії Белім «Будинок з півнями». Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких **завдань**: проаналізувати теоретико-методологічні підходи до вивчення

культурної ідентичності, транскультурності та репрезентації у працях вітчизняних науковців (В. Агеєва, Н. Мадей, І. Петрова, М. Рябчук); виявити та систематизувати ключові вербальні та семантичні маркери української культурної ідентичності в англомовному тексті Вікторії Белім; дослідити лінгвостилістичну та метафоричну символіку топосу «Будинку з півнями» як простору розриву родинної пам'яті, травми радянського тоталітаризму та тоталітарного насильства.

Матеріал і методи дослідження. *Матеріалом дослідження* слугує англомовний мемуар Вікторії Белім «The Rooster House», зокрема його мовні й дискурсивні одиниці, що репрезентують феномен української культурної ідентичності. Для реалізації поставлених завдань і розкриття специфіки лінгвістичного конструювання ідентичності використано комплекс загальнонаукових та спеціальних лінгвістичних методів. Метод концептуального аналізу задіяний для виділення та деконструкції базових концептів мемуару («дім», «пам'ять», «рід», «травма»), опис їхнього лексико-семантичного наповнення та відбудови концептуальної карти світу авторки; критичний дискурс-аналіз використовується для аналізу макроструктури тексту (на рівні контекстів і сюжетних ліній) з метою виявлення мовних практик деконструкції радянсько-імперських наративів та маркування опозицій «своє-чуже» (родинне, національне чи тоталітарне, репресивне); лінгвокультурологічний аналіз для дослідження слів-реалій, безеквівалентної лексики, топонімів в англомовному тексті, що дозволяє виявити механізми перекодування українських культурних кодів для іноземного читача; метод конотативного аналізу використаний з метою для фіксації емоційно-оцінного забарвлення мовних одиниць і визначення мовних маркерів ностальгії, травми, болю, провини й відродження та створення ідентичності, а також культурологічний аналіз для інтерпретації символіки топосів (зокрема, «Будинку з півнями» як простору тоталітарного насильства та зламу пам'яті) і прочитання прихованих смислів родинних табу та мовчань.

Результати та обговорення. Культурна ідентичність має вирішальне значення для збереження та передачі культури та водночас є невід'ємною частиною формування власного Я. Зазвичай соціум асоціює термін «ідентичність» з питанням приналежності до певної нації, і згадує цей його або при зіткненні з питанням національності або ж згадує чи чує про це під час національних святкувань. Тож, не дивно, що у розумінні більшості національна ідентичність ототожнюється з культурною ідентичністю,

хоча це не зовсім так – звісно, спільні точки перетину є (питання нації мови та культурної спадщини пов'язані напругу), але особливо цю різницю стає видно й відчутно за умови перебування в іншому національному середовищі чи будучи громадянином з набутим громадянством іншої держави. Культурна ідентичність – це не лише про офіційну приналежність до певної нації, це передусім величезний комплекс релігійних, звичаєвих, соціальних та індивідуальних цінностей, які формуються та видозмінюються протягом усього життя, але в корені тримають головне – збереження культурної традиції роду та нації. Оскільки поняття національності та громадянської ідентичності більш наближене до політичних та державних аспектів (наявність території, офіційної мови, законів тощо), то культурне збереження набуває особливої уваги та актуальності в часи змін кордонів, безперервної вимушеної чи добровільної міграції та глобальної геополітичної турбулентності.

Історичний досвід України демонструє, що через хвили вимушеної та добровільної еміграції, передусім зумовлені політичними переслідуваннями, тоталітарними репресіями, війнами та економічними зламами, мільйони українців опинилися за межами рідного ареалу. Перебуваючи в іншокультурних та іншомовних середовищах, українська діаспора впродовж поколінь зіштовхувалася з необхідністю розв'язувати складну дилему: як інтегруватися в нове суспільство, набуваючи іноземного громадянства, і водночас зберегти зв'язок із власним корінням. У цьому контексті особливий науковий інтерес становить сучасна транскультурна література, написана емігрантами у другому чи третьому поколінні, для яких «українськість» постає не як даність через факт проживання в країні, а як наслідок свідомого інтелектуального та емоційного пошуку.

Яскравим прикладом українського автора-емігранта з надзвичайно широким мультикультурним бекграундом, кого цікавило конструювання культурної ідентичності в умовах еміграції є Вікторія Белім – українсько-американська письменниця, перекладачка та журналістка. Народившись в Україні, вона ще у дитинстві виїхала за кордон і зростала у США, де здобула фундаментальну освіту в Єльському університеті. Формування її інтелектуального світогляду відбувалося під впливом провідних західних інтелектуалів, зокрема відомого історика Тімоті Снайдера, що визначило її глибокий інтерес до деконструкції східноєвропейських тоталітарних режимів та політики пам'яті. Поліглотизм автора (володіння 18 мовами) та її професійний досвід у галузі художнього перекладу й журналістики сформували унікальну оптику сприйняття світів:

В.Белім мислить як носій західного інтелектуального наративу, проте її внутрішній ціннісний каркас залишається тісно пов'язаним із родинним корінням. Релевантність постаті Вікторії Белім для дослідження культурної ідентичності полягає в тому, що її власне «Я» сформоване на перетині кількох потужних впливів: західного еміграційного досвіду, де англійська мова слугує основним інструментом самовираження та професійної діяльності; трансгенераційної травми, збереженої через родинні замовчування, страхи та розриви пам'яті, спричинені радянським тоталітарним режимом; прагнення деколонізації власної свідомості, що спонукало її повернутися до України задля розкодування родинних таємниць. Міжнародне визнання В.Белім здобула завдяки англомовному мемуару «Будинок з півнями», у якому родинна історія виступає мікрокосмосом трагічної історії України ХХ століття. Прослідковуючи долю власної сім'ї крізь призму радянського минулого, В.Белім здійснює спробу не просто відновити втрачені родинні зв'язки, а й перекласти специфічні українські культурні та символічні коди мовою, зрозумілою для західного читача. Таким чином, її текст постає виразним майданчиком для аналізу того, як за допомогою мовних та дискурсивних засобів відбувається збереження, реконструкція та перевизначення української культурної ідентичності в умовах тривалого перебування за кордоном.

Специфіка пошуку культурного самовизначення Вікторії Белім зумовлена насамперед унікальним мультикультурним середовищем, у якому вона зростала. Її родина поставала справжньою етнічною та мовною «мозаїкою», де перепліталися українська, російська, польська, вірменська, ромська мови та їдиш. Рідні не акцентували увагу на етнічних чи расових відмінностях, через що в юнацтві автору була притаманна певного роду розмитість національної та самоідентифікації. Виїзд у п'ятнадцятирічному віці до США та занурення в американську концепцію «melting pot» лише зафіксували у свідомості В.Белім уявлення про ідентичність як про туманну, багатогранну й рухливу категорію, що не потребує чітко окреслених кордонів.

Проте саме еміграційний досвід, тривале проживання в іншокультурному соціумі та, зрештою, російсько-українська війна виступили тими потужними екзистенційними тригерами, які змусили письменницю переосмислити власну позицію. Відчуття загрози втрати коріння та прагнення захистити пам'ять про свою родину спонукали її до активного пошуку самовизначення. Повернення В.Белім до України та її занурення в родинні архіви постали не просто як родинний візит, а як свідомий шлях трансформації: від

невизначеної, гібридної ідентичності до чіткого формування та реконструювання власного українського «Я» через інструменти мови, тексту та розкодування родинної пам'яті.

Для глибокого розуміння трансформації свідомості Вікторії Белім ключовим є аналіз репрезентації концепту «ідентичність» у художньо-документальному тексті її англомовного мемуару. У тексті книги лексема «*identity*» вживається шість разів, утворюючи динамічну систему, що відображає еволюцію авторського «Я»: від розмитого, гібридного («американського») сприйняття до болісного самовизначення під тиском геополітичних зрушень та, зрештою, до усвідомлення родинної пам'яті як базової матриці українськості.

Перше уживання даного концепту постає у «Пролозі» й оперує макрорівнем колективного досвіду, де Белім зауважує, що її книга «*reveals the complicated nature of Ukrainian identity and the country's difficult relationship with its Soviet past*» (Belim, 2023). У цьому контексті «українська ідентичність» постає як складний, багатоплановий феномен, де переважає національний вимір сприйняття та подачі (державність, національність, відношення до тоталітарного минулого) безпосередньо переплітається з історичною пам'яттю, виступаючи для західного читача орієнтиром у процесі деколонізації східноєвропейського простору.

Натомість на мікрорівні особистої автобіографії Белім висвітлює внутрішній конфлікт підлітка-емігранта. «*When we moved to Chicago, my self-identity remained as vague as ever... I absorbed the American idea of a melting pot and multifaceted identity. I didn't feel the need to define myself*» (Belim, 2023). Поєднання прикметників *vague* («туманна») та *multifaceted* («багатогранна») розкриває специфіку транскультурного стану емігрантки. Перебування в американському середовищі з його концепцією *melting pot* на перших етапах розвиває національний компонент, залишаючи культурну ідентичність у стані анабіозу, де відповідь «з Росії» слугувала зручним компромісом для суспільства, для якого Україна залишалася «білою плямою».

Переломним етапом у свідомості В.Белім, що змусив її відмовитися від комфортної «багатогранності», стають події 2014 року (анексія Криму та початок російської агресії). У цьому контексті авторка метафорично описує кризу самовизначення: «*For the first time in my life, I was expected to take sides and define myself with a tag, and yet I couldn't pull the Ukrainian or Russian threads out of the tapestry of my identity*» (Belim, 2023). Повернення до питання ідентифікації в даному випадку ілюструє глибокий розрив між політично-національною ідентичністю (яку

вимагає геополітичний контекст – «обрати бік») та родинно-культурною ідентичністю – метафоричним «гобеленом» чи «візерунком» – *tapestry*), де мовні та родинні нитки були переплетені поколіннями. Саме ця суперечність спонукає В.Белім повернутися до України, щоб розмотати цей вузол через розслідування історії роду.

П'яте вживання лексеми розгортається у мовному вимірі, коли авторка намагається спілкуватися з місцевими жителями: «*Since my Ukrainian came out accented with English, our neighbours found it charming but strange. I wondered what it meant for my Ukrainian identity, worrying that I might not belong to the place where I was born...*» (Belim, 2023). Тут «українська ідентичність» переплітає національну та культурну ідентичності. Англійський акцент викликає екзистенційний страх бути «чужою» на рідній землі, проте емоційний зв'язок із милозвучністю мови та реакцією бабусі перемагає відстороненість, перетворюючи мову на головний інструмент відродження культурного «Я».

Завершальне, шосте вживання терміну репрезентовано через зіставлення з тоталітарним минулим під час прочитання записника прадіда: «*...I had so little awareness of any national identity other than being Soviet that I couldn't have made the connection... 'Brother Nikodim, vanished in the 1930s fighting for a free Ukraine,' wrote Sergiy*». (Belim, 2023) Тут В.Белім протиставляє штучно нав'язану «радянську ідентичність» справжній «національній ідентичності», яку репресувала імперська система. Знахідка запису про Никодима перетворює родинну пам'ять на деколоніальний важіль: українська культурна ідентичність для авторів-емігрантів остаточно перестає бути абстрактною концепцією, оформлюючись в усвідомлення цінності родинного коріння та ціни, сплаченої предками за свободу.

Важливим вектором конструювання культурної ідентичності в тексті Вікторії Белім постає лінгвостилістична розробка концепту «home», який у наведених уривках набуває багаторівневого семантичного наповнення. Для автора-емігранта поняття «дому» перестає бути застиглою географічною точкою чи адресою проживання, трансформуючись у складну просторово-психологічну категорію, що розривається між європейським сьогоденням і родинним минулим.

Перше вживання концепту у фразі «*...readers who wish to understand the country I call home*» маркує чітку епістемологічну та емоційну прив'язку. Попри тривале проживання за кордоном, лексема *home* тут вживається не стосовно США чи Бельгії, а щодо України. Завдяки цій дискурсивній позиції авторка відразу заявляє про свою внутрішню суб'єктність: вона репрезентує

український простір не як чужий спостерігач, а як людина, для якої ця країна є екзистенційним середмістям її «Я». Водночас у наступних фрагментах спостерігається деконструкція та розщеплення цього концепту через опозицію «Україна-зарубіжжя». Брюссель як «новий дім» та офіційний простір («my new home, Brussels»): називаючи Брюссель «новим домом», В.Белім одночасно вказує на його чужість для її родинного оточення. У дядьковому антизахідному дискурсі Брюссель виступає осередком «євробюрократії» та причин геополітичних зрушень («document concocted at the EU headquarters down the street from my apartment»). Для самої ж авторки Брюссель слугує не просто місцем фізичного перебування, де вона зберігає матеріальні символи пам'яті, зокрема весільне фото прабабусі Асі та прадіда Сергія. Для емігрантів, дім перш за все там, де вони проживають, навіть якщо вони культурно чи національно ідентифікують себе зовсім з іншою країною чи нацією. Географічні топоси (Київ та село Берег на Полтавщині) наділяються найвищим градусом емоційної напруги як «тиха гавань» та локальний простір пам'яті («ancestral home», «second home», «my haven»): Якщо Київ постає як місце народження, то село Берег виступає «родовим гніздом» (ancestral home) та психологічним притулком (haven), який компенсував травму розлучення батьків. Водночас, Вікторія називає Берег другим домом «*Bereh was my second home, and Asya and Sergiy were my second set of parents*», тобто їй важко визначити, що ж власне вона повинна вважати своїм – місце народження, дитинства, походження, фактичного місця проживання чи місця, де проживалося найдовше. У текстах Белім Берег конструюється як сенсорний та побутовий оазис українськості.

Особливий лінгвокультурологічний інтерес становить побутовий діалог, у якому відтворюється зіткнення західної моделі цінностей та традиційного українського устрою: «*At home, my husband washes the dishes I said stubbornly. Men in the West are different.*» Займенникові конструкції та локатив «at home» у цьому контексті вже посилаються на брюссельський побут В.Белім, підкреслюючи її транскультурний статус та демонструючи західноєвропейський підхід до трактування поняття дому, адже дім там, де є передусім твоє поточне помешкання. Проте відповідь місцевої жінки «Home remains home» повертає авторку до фундаментальної істини: культурний та родинний дім неможливо скасувати зміною громадянства чи віддаленістю. Маркерами цієї нерозривності виступають деталізовані візуальні образи: «*Under the embroidered towel covering her basket, I noticed Easter breads, eggs and a bunch of red tulips, their crimson heads*

clasped by rubber bands» (Belim, 2023). Великодній кошик, вишитий рушник, великодні паски, яйця та червоні тюльпани з гумовими кільцями. Дитячий спогад про те, як прабабуся навчила її одягати зрізані кульки на бутони тюльпанів, щоб зберегти їхню свіжість, постає глибинною метафорою самого мемуару: прагненням «законсервувати», зберегти свіжість родинної пам'яті та захистити її від руйнівного впливу часу, війни та еміграційного забуття.

Своєрідним кульмінаційним підсумком мовно-просторового та емоційного пошуку авторки постає її підсумкова рефлексія: «*I wondered sometimes what it was exactly that I'd found, but at its simplest it had been my sense of self and my belonging. Ukraine remained my home*» (Belim, 2023).

У цій фінальній тезі лексема *home* остаточно позбавляється географічної чи юридичної прив'язаності до еміграційного сьогодення (США чи Бельгії). Процес занурення в родинні архіви, розкодування тоталітарних травм та подолання родинних мовчань приводять В.Белім до фундаментального усвідомлення: найвищим ступенем відновлення культурної ідентичності є віднайдення внутрішньої приналежності (*belonging*) та повернення до України як до єдиного справжнього екзистенційного «Дому».

Висновки. Проведене лінгвокультурологічне та дискурсивне дослідження англomовного мемуару Вікторії Белім «The Rooster House» дає змогу узагальнити, що в умовах еміграції та міграційних зрушень українська культурна ідентичність постає не як застигла даність, а як динамічний, незавершений процес самовизначення й деколонізації власного «Я». Аналіз лексико-семантичного розгортання концепту «*identity*» у тексті засвідчує еволюцію свідомості авторки від початкової еміграційної гібридності, сформованої під впливом американської концепції *melting pot*, через гостру кризу самовизначення під час подій 2014 року (відтворену через метафору родинного «гобелена»), до свідомого повернення до власного коріння. Ключовими важелями відновлення українськості для письменниці стають розкодування родинних тоталітарних травм, деконструкція радянської міфології та прийняття української мови як емоційно-сенсорної основи буття. Важливим вектором конструювання культурної ідентичності в тексті постає багаторівнева репрезентація концепту «*home*», який трансформується з географічно-адміністративної категорії еміграційного сьогодення (Чикаго, Брюссель) у внутрішній екзистенційний притулок (Київ, село Берег). Виявлена мовна інтерференція та калькування (зокрема у фразі «*At home my husband washes the dishes*») підтверджують, що попри англomовне оформлення тексту, синтаксична та

ментальна архітектура автоки залишається вкоріненою в українській мовній картині світу, де «вдома» функціонує як фундаментальний маркер приватного родинного мікрокосму. Завдяки зануренню в родинну пам'ять, етнографічні деталі та топоси травми В. Белім здійснює перекодування українського досвіду для глобальної аудиторії, утверджуючи повернення до України як до єдиного справжнього Дому. Перспективи подальших розвідок полягають у подальшому когнітивному аналізі засобів репрезентації та конструювання ідентичності в сучасній англійській прозі авторів українського походження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агєєва, В. (2023). *За лаштунками імперії: Есеї про українсько-російські культурні відносини* (2-ге вид., випр.). Віхола.
2. Бігун, О. (Ред.). (2021). *Ідентичність: текстуальні виміри* : колективна монографія. Видавець Кушнір Г.М. 294 с.
3. Герчанівська, П. Е. (2024). Деколонізація суспільства: Український поворот. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, (1), 32–41. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2024.301962>
4. Мадей, Н. М. (б. д.). *Проблема культурної ідентичності* [курс лекцій]. 30 с. URL: <http://www.franko.lviv.ua/>
5. Мінцис, Е., & Яцків, Н. (2024). Пошуки ідентичності у просторах пам'яті (на основі романів Марі-Франс Клер та Вікторії Белім). *Folium*, (5), 84–90. <https://doi.org/10.32782/folium/2024.5.12>
6. Павліченко, Є. (2023). Сучасна візуальна культура як засіб репрезентації національної ідентичності. *Питання культурології*, (42), 57–65. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.42.2023.293704>
7. Петрова, І. (2026). Культурна ідентичність як процес репрезентації: Концепція Стюарта Голла. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*, (52), 343–349. <https://doi.org/10.35619/ucpmk.52.1160>
8. Рябчук, М. (2024). Виклики деколонізації. *Незалежний культурологічний часопис «І»*. <https://www.ji-magazine.lviv.ua/2024/ryabchuk-vyklyky-dekolonizacii.htm>
9. Рябчук, М. (2024). Картографування «нації нізвідки». Токсичний вплив «імперського знання» та виклики деколонізації. *Політичні дослідження*, (1), 86–109. <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2024-1-5>
10. Сміт, Е. Д. (1994). *Національна ідентичність* (П. Тарашук, пер.). Основи. 224 с.
11. Томпсон, Е. М. (2006). *Трубадури імперії: Російська література і колоніалізм* (М. Корчинська, пер.). Видавництво Соломії Павличко «Основи».
12. Урись, Т. (Ред.). (2025). *Українська культурна ідентичність у часи війни: літературно-публіцистичні, соціально-психологічні, освітні та інформаційні виміри спротиву* : аналітична записка. Вид-во Людмила. 44 с.
13. Фройд, З. (2009). Я та воно. У Л. В. Губерського (Ред.), *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навчальний посібник* (с. 293–302). Знання.
14. Шумицька, Г., & Круглов, А. (Ред.). (2025). *Мови та культури під час війни: Колективна монографія*. PIK-Y. <https://doi.org/10.14324/000.bk.10206588>
15. Belim, V. (2023). The Rooster House. Laboratory. 400 p. ABRAMS The Art of Books 195 Broadway, New York, NY 10007
16. Chen, K.-H., & Morley, D. (Eds.). (1996). *Stuart Hall: Critical Dialogues in Cultural Studies*. Routledge. 522 p.
17. Giddens, A. (2003). *Runaway World: How Globalization is Reshaping Our Lives*. Routledge. 292 p.
18. Hall, S. (1990). Cultural Identity and Diaspora. In J. Rutherford (Ed.), *Identity: Community, Culture, Difference* (pp. 222–237). Lawrence & Wishart. <https://warwick.ac.uk/fac/arts/english/currentstudents/postgraduate/masters/modules/asiandiaspora/hallculturalidentityanddiaspora.pdf>
19. Hitlin, S. (2011). Values, personal identity, and the moral self. In S. J. Schwartz, K. Luyckx, & V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of identity theory and research* (pp. 515–529). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-7988-9_20
20. Zhou, C. (2016). Research on Visual Identity of Intangible Cultural Heritage of the Li Ethnic Group in Hainan. *Seek*, (1), 181–184.

Дата першого надходження статті до видання: 31.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 08.09.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 01.10.2026



Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)